

MÅNEDSBLADET

Glemmer du

*En lufthavnstolders dagbog
fra besættelsen*

Nr. 1 januar 1998

Tårnby Kommunes

Lokalhistoriske Samling

En tolders dagbog

I tidsskriftet ZISE, Told og skattehistorisk Tidsskrift nr. 3 fra 1996 gengives uddrag af lufthavnstolderen, Verner Haacks dagbog fra 1939-1945. Bladet har lånt dagbøgerne af Verner Haacks søn Karsten Haack.

Her i dette nytårsnummer af *Glemmer du* vil vi viderebringe nogle af disse spændende optegnelser fra en mand, der var tæt på begivenhedernes gang under Danmarks besættelse.

Verner Haack var født i Kastrup, han var søn af glasmager Gustav Haack og blev gift med en datter af skoleinspektør P.J. Petersen i Tårnby. Som den eneste embedsmand i lufthavnen blev han og hans familie boende i tjenesteboligen i lufthavnen.

2. verdenskrig bryder ud

1939 var et rekordår for lufttrafikken i Kastrup, der var knap 50.000 operationer og et passagertal på ca. 72.000. Der var ansat 53 funktionærer i administrationen og hos DDL var personalet på 172 personer. Derfor var der hårdt brug for den nye administrationsbygning, der var tegnet af arkitekten Vilhelm Lauritzen. Her var der foruden afgang-og ankomsthal, kontorer for luftfartsselskaberne, toldvæsenet, statspolitiet, postvæsenet og Hammers restaurant, hvor de mange nysgerrige københavnere kunne bese lufttrafikken.

Men hen på sensommeren den 1. september kom krigsudbruddet. Tyskerne gik ind i Polen og få dage efter erklærede England og Frankrig krig mod Tyskland.

I lufthavnen mærkes optakten til 2 verdenskrig bl.a. på følgende måde: Verner Haack skriver i sin dagbog den 30.8. 1939

“Her i lufthavnen standser efterhånden al trafik. Dog sidder der endnu nogle ulykkelige mennesker henne i paskontrollen. En ung polak hørte, at krigen var brudt ud og at Warszawa var bombar-

deret, og han blev helt ude af sig selv. Vi har nu kl. 17 uventet fået meddelelse om, at en tysk maskine er på vej hertil fra Berlin. ..

Maskinen var en tysk regeringsmaskine. Om bord var ambassadør von Hassel med et budskab til den danske regering”.

Den 5. september skriver V. Haack:

De hollandske rutemaskiner gennemfører endnu et par forbindelser, men stilheden sænker sig over lufthavnen”.

Til gengæld observerer man fra lufthavnen de tyske krigsmaskiners aktiviteter op gennem Øresund. Man hører desuden om, hvordan de tyske flyvemaskiner skyder med maskingeværer mod de hollandske rute-fly.

Ved en af disse episoder bliver en passagerer fra Malmø dræbt.

Haack skriver videre:

I går fik vi fortrolig ordre til at gennemføre den mest gennemgribende undersøgelse for ind-og udgående. Politiet skal medvirke, og alt skal undersøges af hensyn til eventuelt spioneri.”

Verner Haack fortæller videre om en statsløs passager på flugt til Haiti, der forsøger selvmord i et rute-fly over Sundet. Han bliver hentet i lufthavnen af det danske politi, der vil sende ham retur med båden til Göteborg.

Der bliver endvidere udlagt miner i farvandet mellem Amager og Saltholm.

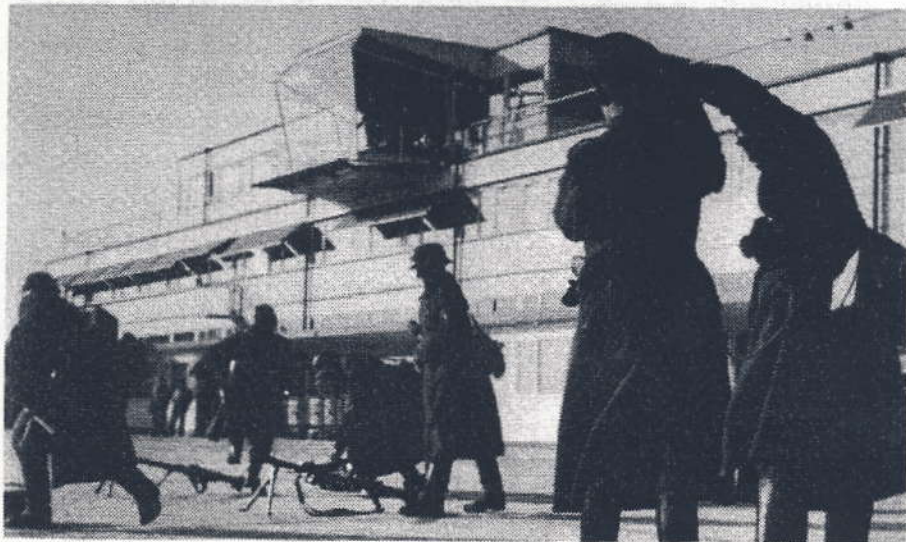
Tolderne må beslaglægge en del varer bl.a. the, kaffe, sæbe, kakao og konserves, der har udførselsforbud. Det var især passagerer til Berlin, der forsøger at smugle disse eftertragtede varer i en krigstid. Selv den kendte tyske dirigent Wilhelm Furstwängler forsøger at smugle et pund smør, men Haack får ondt af ham og skriver i sin dagbog:” *Han fik lov at få det med.”*

Tyskerne besætter Danmark

Verner Haack er hjemme i tjenesteboligen, da han den 9. april 1940 hører 3 bombemaskiner henover husets tag. Han tror, det er danske maskiner, men får så den frygtelige sandhed at vide, da han kommer på arbejde: Danmark er blevet besat af tyskerne. Først dagen efter rykker tyskerne ind i lufthavnen.

Al civil flyvning over dansk område bliver forbudt. Flere af DDL's flyvemaskinerne fjernes fra lufthavnen og anbringes i hurtigt opførte hangarer bl.a på Amager Travbane.

Da lufthavnen i Ålborg udsættes for et engelsk bombardement, forventer man noget lignende i Kastrup. Men da intet sker, genoptages flyvningen i løbet af sommeren.

Tyske soldater besætter lufthavnen april 1940

Verner Haack skriver den 22. november 1940:

Siden jeg sidst skrev, er der sket det, at vi er flyttet over i en barak, som er indrettet til os af den tyske værnemagt vest for hangarerne. Forholdene her er egentlig ret gode, med tre lyse kontorer

og en stor lys vejerbod. De tyske Polizeibeamter er fulgt med herover, og nu har vi fået fire uniformerede SS-Gestapo, der kontrollerer passene. Vi har godt at bestille, mange passagerer og meget gods, men vi har også mange aflysninger”.

Vinteren er hård og sundet fryser til i januar men snart blomstrer vintergækkene og erantis i familien Haacks have.

Årsdagen for tyskernes besættelse beskriver Verner Haack således:

Da jeg gik herover til tjeneste kl. 9.30, blev jeg standset på Lufthavnsvej ud for tjenesteboligerne af to tyske soldater, der med stålhelmet på og opplantede bajonetter standsede al færdsel og forlangte at se folks passerseddel. Jeg henviste til, at jeg var i uniform, og at jeg skulle til mit tjenestested. Men de nægtede mig adgang, og jeg måtte så op med passerseddelen.

Vi har her i lufthavnen skillinget sammen til en radio, og vi strømmer nu sammen i godsekspeditionen, når nyhederne udsendes.

Luftalarm

Verdenskrigen følges nøje i radioen. Men alt forbliver forholdsvis roligt i lufthavnen. I dagbogen noterer Verner Haack dog flere gange engelske fly over lufthavnen og tyskernes besvarelse med antiluftskyts, f.eks. i august 1942:

Natten mellem den 20. og 21. august vil jeg sent glemme. Det trak op hen ad aftenen til et mægtigt uvejr, og vi fik to omgange med uhyre masser af vand. Det kulminerede med et voldsomt nedslag lige i nærheden af tjenesteboligen. Vi hørte en stærk hvislen og i samme nu et mægtigt brag. De elektriske propper sprang, og rystet stod jeg op og gik ind til Karsten (sønnen), som var vågnet ved braget. Han kom ind til os for at blive rolig igen, og da det værste var drevet over, kom han så ind til sig selv igen.

Da jeg havde lagt mig ned i sengen efter den forskrækkelse, begyndte der pludselig en meget stærk skydning fra batterierne rundt omkring os. Vi ville næsten ikke tro vore egne ører- engelske flyvere midt under et sådant uvejr! Men det var sandelig rigtigt. Overalt glimtede nu antiluftskytset samtidig med lynene, og da jeg kiggede ud af vinduet, inden vi gik ned i kælderen, så jeg, at granaterne sprang som stærke lysglimt i regntykningen lige over lufthavnen. Så først lød sirenerne, og vi gik ned i kælderen, indtil der blæstes af en halv times tid efter. Ikke så snart havde vi lagt os ned i sengen igen, før jeg hørte den velkendte lyd af engelske maskiner.

Tyske fly styrter ned

Det var som nævnt ikke ufarligt at bo og arbejde i lufthavnen. Verner Haack beskriver det således:

I haven er der så dejligt, og når man sidder og nyder disse stille, lune sommeraftner er det næsten ikke til at forstå, at vi bor midt i en militærlejr omgivet af barakker og med mange tyske krigsmaskiner i luften over os. Og på pladsen ved siden af os og rundt omkring os er kanoner opstillet, hvor mandskabet er rede til at kæmpe hvert øjeblik. Vi hører larmen fra maskinerne og soldaternes råb, og vi hører vagtafdelingernes taktfaste tramp, når de går forbi udenfor haven, men vi kan ingenting se, fordi hækkene er så høje, og vi bryder os heller ikke om at se dem. Kun når de sorte maskiner med øresønderrivende larm drøner hen over vort hoved, bliver idyllen for alvor brudt.

Der kom ganske vist ikke bombeangreb på lufthavnen, men der skete andre ulykker, hvor det danske personale var i fare bl.a. juleaftensdag 1942:

Juleaftensdag kl. 11 så jeg en tysk maskine med motorerne på fuld kraft fare ind i en barak i det sydvestlige hjørne af pladsen. En

mægtig støvsky skød op, og da ambulancerne havde ryddet op, hørte vi, at der var flere døde og sårede. Der er vist 3 døde.

I marts 1943 omtaler Haack en anden ulykke:

Sidste fredag morgen styrtede der en tysk flyvemaskine ned i strandkanten ved krudthuset. Maskinen blev totalt vrag, og de fire omkringværende blev dræbt. Ligene af soldaterne var meget slemt beskadigede, og den ene havde mistet hovedet. Den soldat, der fandt det, kom bærende ind med det i håret..

I følge Karsten Haack faldt der ca. 3 tyske fly ned pr. døgn i det sidste år af besættelsen. Det skyldtes mangel på piloter, der derfor ofte var nødtørftigt uddannede og uøvede.

Modstand

Karsten Haack har fortalt, at hans far under besættelsen sendte meddelelser om situationen i lufthavnen til London med maskinerne til Sverige. Brevene lå i stopklodserne under flyets hjul og klodserne blev ved afgangens smidt ind i rutemaskineø. Men dette fremgår -vel af sikkerhedsmæssige årsager- ikke af dagbogen. Til gengæld skriver Verner Haack i september 1943 om de lufthavnsfolk, der måtte flygte til Sverige:

Flygtningene ankommer stadig til Sverige, og her fra lufthavnen er der flygtet fire-flyvelederne Lauritzen og Larsen, arbejdsmændene Böttger og Lindemann. De to første i havnevæsenets båd "Køluka"-og de to sidste i den svenske maskine til Malmø som blinde passagerer. Der har selvfølgelig været en del opstandelse, og tyskerne siger, at vi nok skal blive forbavset over, hvad der kommer ud af affæren, men jeg tror ikke, der sker meget."

Situationen tilspidses i 1944, Verner Haack skriver i oktober: *I forrige uge tog danskeren, der er ansat ved det tyske politi og virker i lufthavnen, en pakke illegale blade på DDL's vogn. Der blev stor opstandelse. Arbejdsmændene blev straks taget af ty-*

skerne, mange andre kom i forhør, men den der havde med pakken at gøre, forsvandt rettidigt. Senere på dagen skrev han et brev til tyskerne og fortalte, at det var ham, og så kom arbejdsmændene fri.

Tyskerne og vi danske taler ikke et ord med hinanden, selv om vi arbejder side om side. ...

Ude hos os i lufthavnen er forholdene forfærdende. Der er snart ikke muligt at gennemføre dansk embedsmaskineri uden at risikere at komme i fængsel eller det, der er værre. Hvert øjeblik bliver vi truet med arrestation. Forleden dag blev toldassistent Olsen truet med Vestre fængsel, og i dag er der efter, hvad SS-politiet har meddelt os, udstedt arrestordre mod toldforvalter Bang og mig. Anledningen var, at toldforvalteren ikke ville anerkende en erklæring, som en af de lokale Gestapofolk i lufthavnen havde udstedt for at få en sending på 50 pakker (antagelig 150 pd smør) ud af landet.

Både toldforvalteren og Haack kom i forhør og blev truet med anholdelse. Men sagen gik i sig selv igen.

Befrielsen

I marts 1945 bliver mange sårede og usselt klædte tyske soldater fra fronten anbragt i barakkerne i lufthavnen. Man venter spændt på afslutningen af krigen. Der er mange tegn på, at noget er i gære, bl.a. ankommer flere kendte svenske diplomater og tyske embedsmænd.

Og endelig fredag den 4 maj, da familien Haack er på vej til familie besøg i Kastrup møder de en ung mand, der forstyrret løber omkring og råber "Krigen er forbi"..

Næste dag møder lufthavnspersonalet på arbejde kl.5.45 :

Flaget blev dog først hejst kl 8, fordi kapitulationen først trådte i kraft på det tidspunkt. Det var et skønt øjeblik, da det store split-

flag gik til tops i et frit Danmark. Men tyskerne var her dog stadigvæk, og de skulle først afvæbnes af engelske tropper...

Endelig ca. kl. 15 så vi den første engelske transportmaskine dukke op i syd-vest, og da den havde gjort en runde, så vi fem formationer på den sydvestlige himmel...

Snart kørte maskinerne op på geled, og ud kom de engelske faldskærmsjægere og de grå flyvere. Da stormede menneskemassen hen imod dem, råbende og skrigende af begejstring..

Det var et antiklimaks for personalet i lufthavnen at opdage at kontorerne både hos tolderne, DDL, det svenske og det tyske luftfartsselskab var blevet plyndret og ødelagt af amerikanske soldater, der vel ville have en souvenir med hjem.

Det var en sørgelig hændelse. Men snart sker der flere ting bl.a. ankommer Montgomery. Senere i juni skriver Haack:

Selv om englænderne er rare og flinke at have med at gøre, så tror jeg nok, at de fleste ønsker, at vi nu snart kan blive os selv igen...

RAF forlod lufthavnen den 5. september 1945.

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til:

LOKALHISTORISK SAMLING
KAMILLEVEJ 10
2770 KASTRUP
TLF. 32 46 05 45

ÅBNINGSTID:

MANDAG	16-20
TIRSDAG	12-16
FREDAG	12-15

Lokalhistorisk Samling har desuden udstillinger på Kastrupgårdsamlingen:

Midt på Amager og Kastrup Glas

Åbent: tirsdag - søndag 14-17
onsdag tillige 19-21

Og på Plydsen, Amager Standvej 350, 1.sal:

Kastrupfiskerne og havnen, Plydsen, og

Stoppenålen. Åbent: Lørdag og søndag 13-17

Lukket fra den 28.12 1997 til den 30.1.1998